

Poruchy imunitních reakcí

Autoimunitní nemoci.

MARKÉTA HERMANOVÁ

Imunitní systém

Nespecifická imunita:

- Mechanické bariéry (mukociliární aparát dýchacích cest,...)
- Sekretorické faktory (HCl, hlen,...)

Vrozená (innate) imunita, neadaptibilní – nespecifická:

- Buněčné faktory
(fagocytující buňky (leukocyty, makrofágy), dendritické buňky (produkující antivirové cytokiny), NK)
- Humorální faktory: komplement, interferony + jiné sérové proteiny

Specifická imunita:

- Humorální (zprostředkovaná protilátkami)
- Buněčná (zprostředkovaná T lymfocyty)

Komponenty imunitního systému

Buňky

- B lymfocyty (produkce protilátek)
- T lymfocyty
  - CD4+ T (helper): Th1: produkce cytokinů → aktivace makrofágů; Th2: stimulace B lymfocytů
  - CD8 + T (cytotoxické): zabití infikované buňky
- dendritické buňky (antigen prezentující buňky – APCs)
- NK
- makrofágy

Tkáně

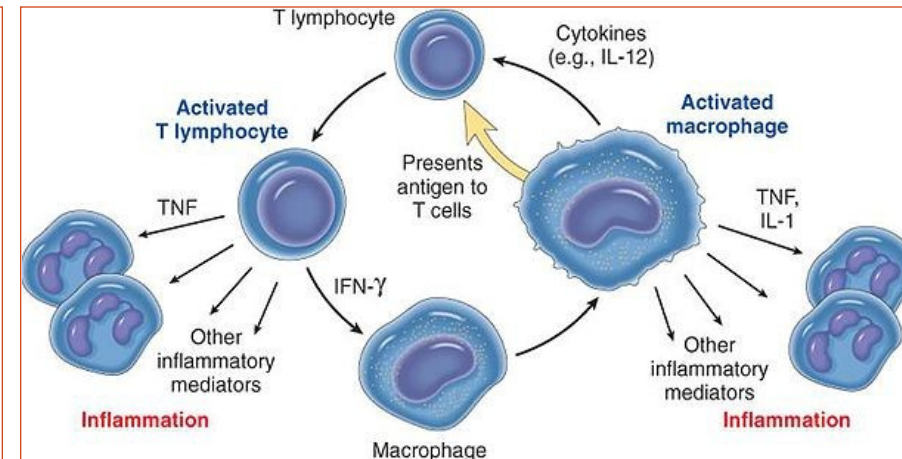
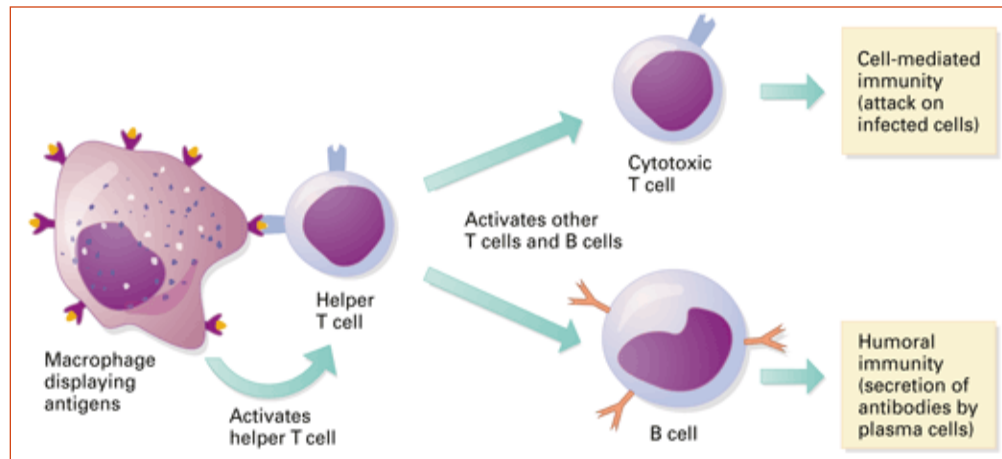
- Centrální (primární) lymfatické orgány – kostní dřeň a thymus
- Periferní (sekundární) lymfatické orgány

Některé molekuly

Buňky zánětu: T- a B- lymfocyty

- interakce makrofágů s pomocnými T-ly
  - aktivace T-ly (cytotoxických) → buněčná imunita
  - aktivace B-ly → humorální imunita (protilátky)

- vzájemná stimulace makrofágů a T-ly
  - makrofágy: IL-12
  - aktivované T-ly: IFN γ

Strukturální organizace imunitního systému

Vývoj lymfocytů z pluripotentní kmenové buňky kostní dřeně (prekurzorové T a B buňky)

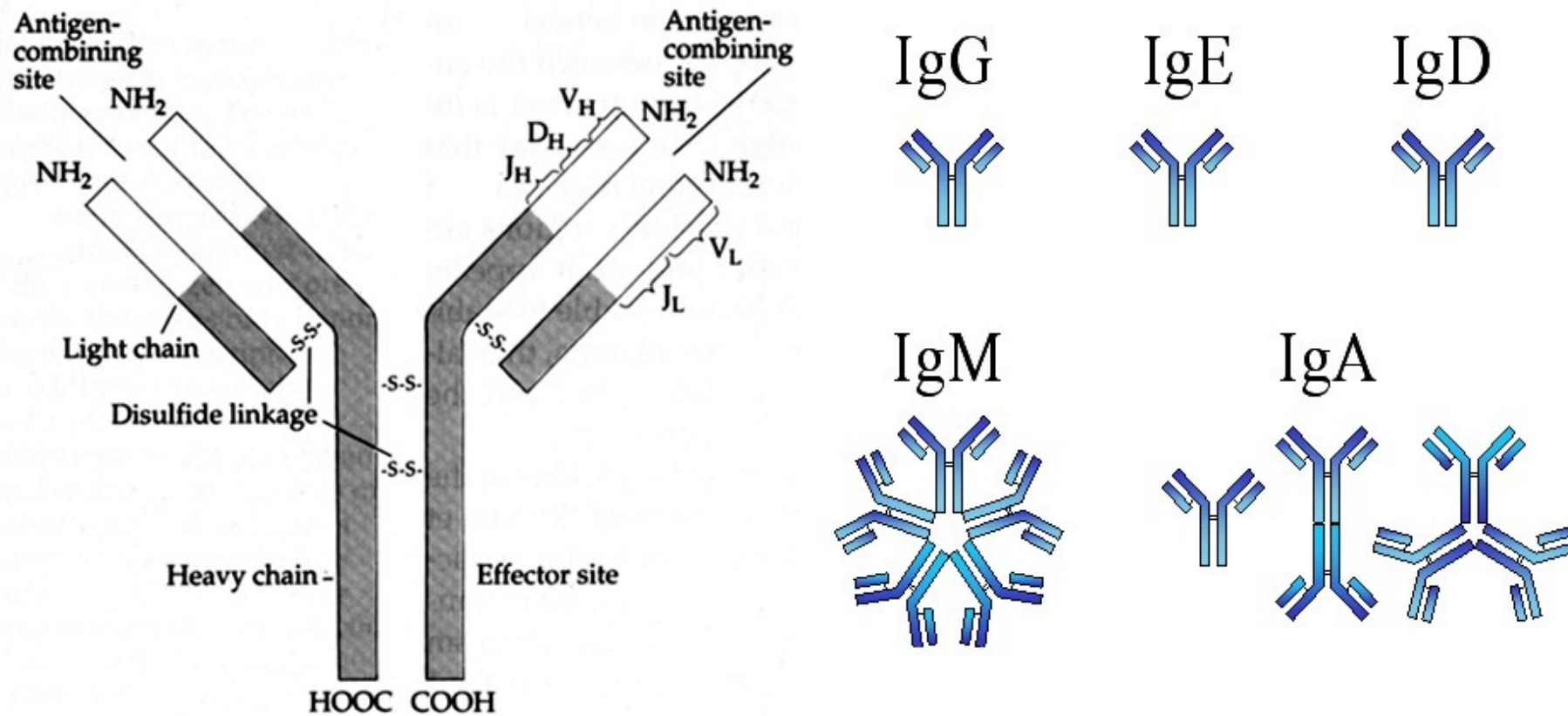
Centrální (primární) lymfatické orgány:

thymus (vyzrávání T lymfocytů) a kostní dřeň (vývoj B lymfocytů)

Periferní (sekundární) lymfatické orgány:

lymfatické uzliny, tonzily, bílá pulpa sleziny, MALT (mucosa associated lymphoid tissue)

Periferní B a T lymfocyty, cirkulující periferními lymfatickými orgány

IgG, IgM: aktivace komplementu

IgG₁-IgG₄, sekundární imunitní odpověď

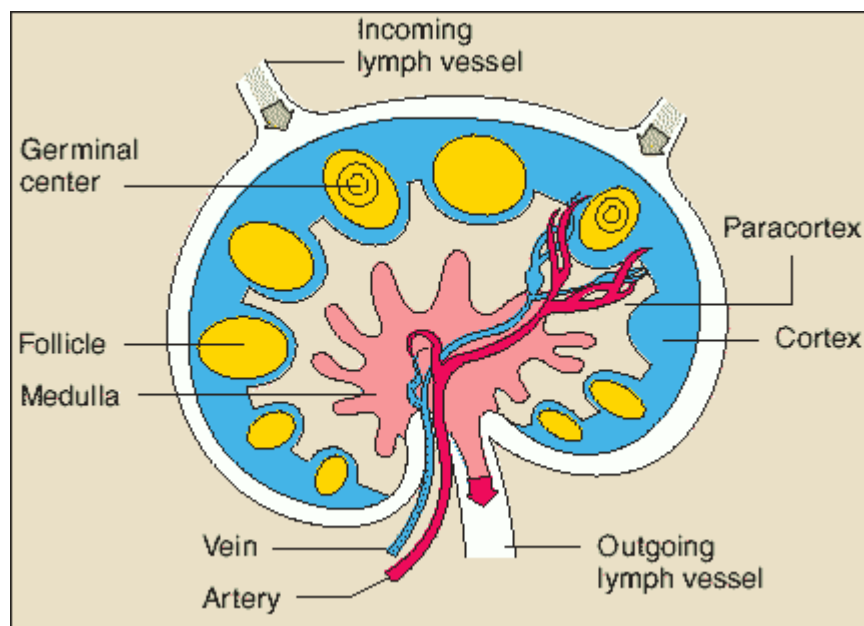
IgM: pentamer; primární imunitní odpověď

IgA: secernována plazmocyty sliznic respiračního a trávicího traktu; dimer

IgD: fce povrchového receptoru pro Ag

IgE: vazba na žírné buňky a bazofily; alergické rce, infekce parazity

Stavba lymfatické uzliny

B oblast lymfatické uzliny: korové folikly
(APC: folikulární dendritické buňky)

T oblast lymfatické uzliny: parakortex
(APC: interdigitující retikulární buňky)

Dřeň: provazce lymfatické tkáně
(plasmocyty, lymfocyty) a dřeňové sinusy

Funkční organizace imunitní odpovědi

Antigen prezentující buňky: „zpracování“ antigenu a prezentace lymfocytům

Produkce protilátek B-buňkami – plasmocyty (humorální imunita, protilátkami zprostředkovaná)

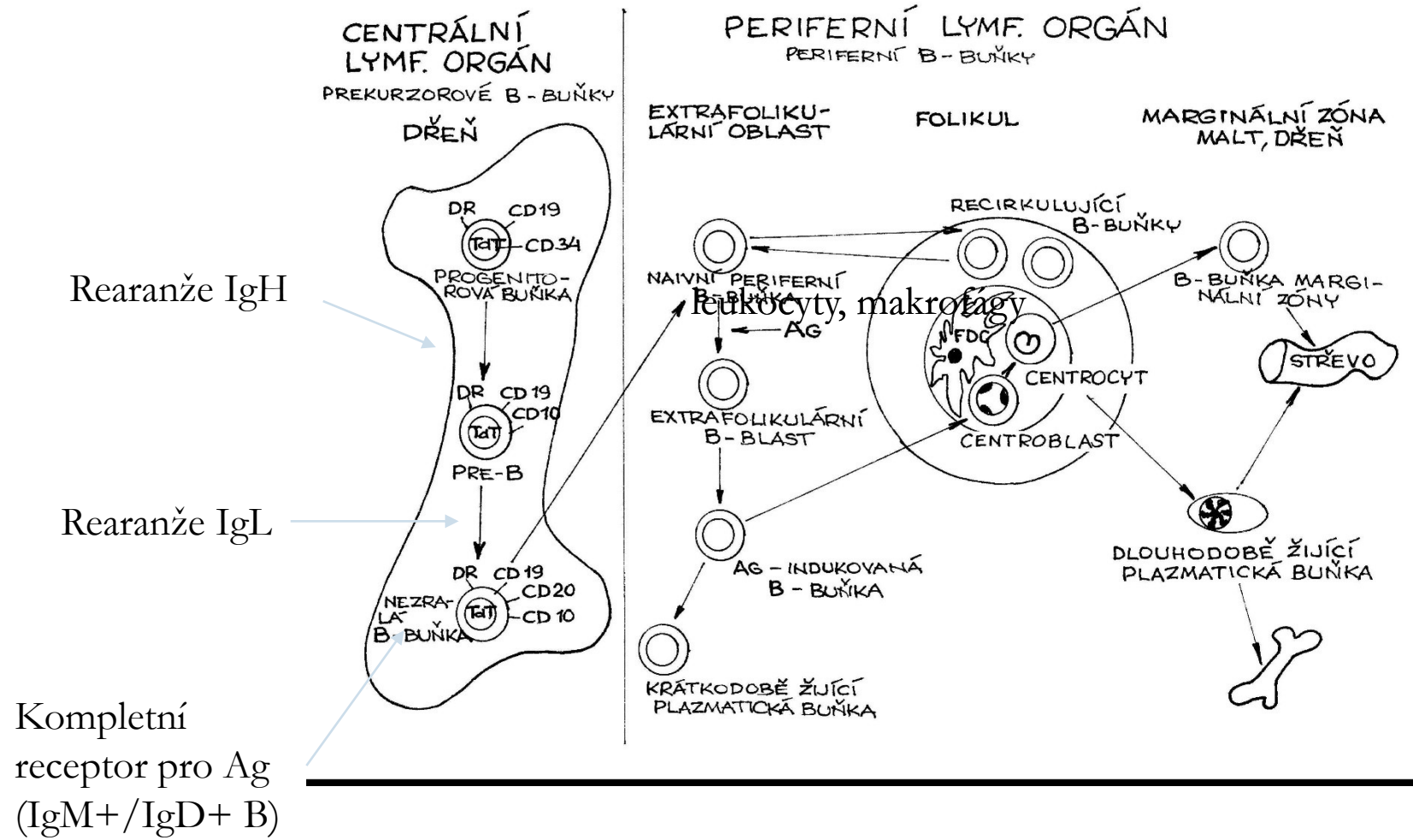
(spolupráce APC, B lymfocytů a Th):

- Selektce klonů silně antigen afinitních
- Diferenciace směrem k paměťovým buňkám a plasmocytům
- Rozmnožení B-buněk schopných vytvářet specifické protilátky

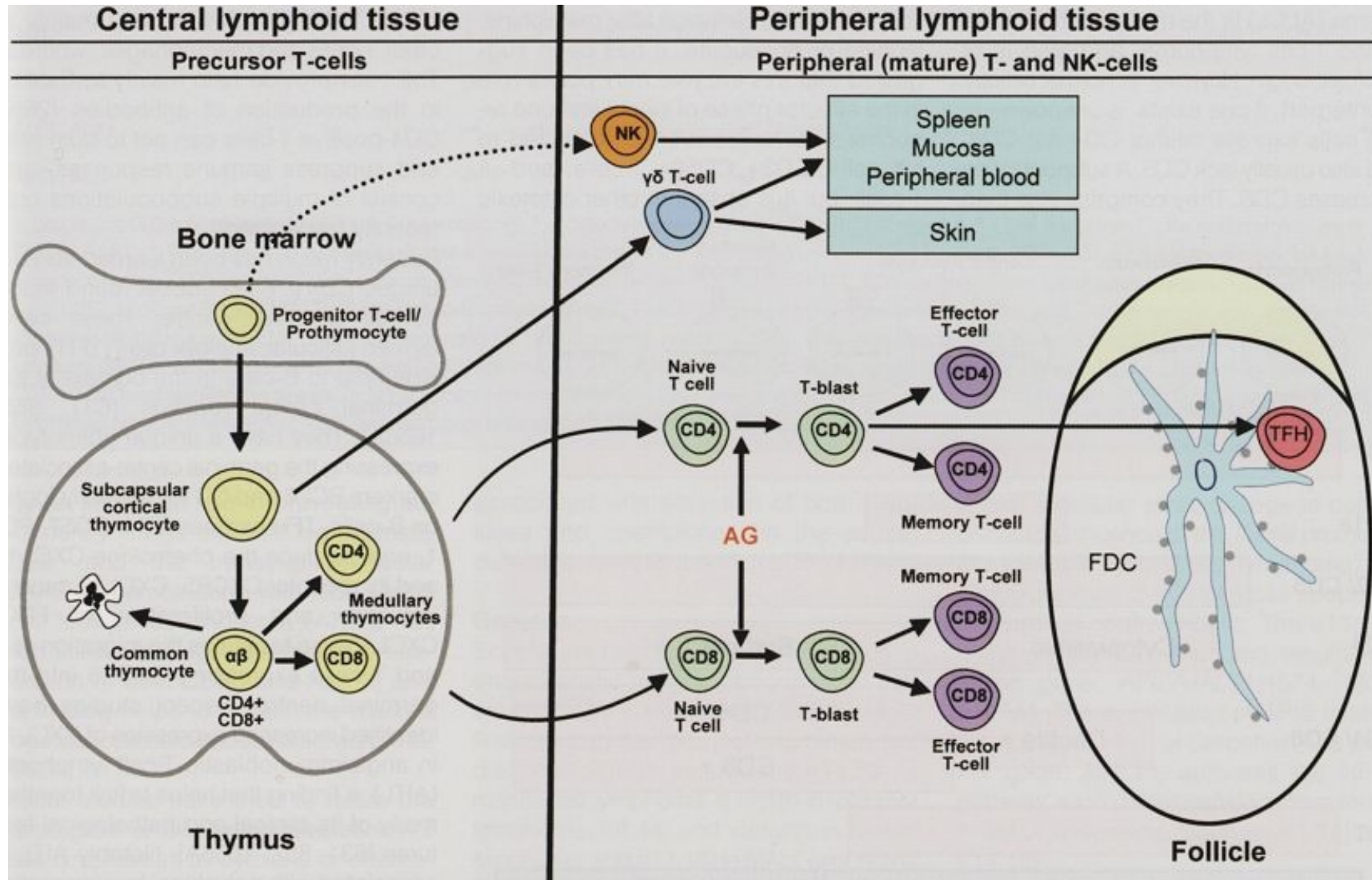
Buněčná imunita zprostředkovaná T buňkami (cytotoxicita, opožděná hypersenzitivita)

Diferenciace B lymfocytu

Diferenciace T lymfocytu

Nespecifické efektorové mechanismy

Komplement (vrozená (innate) imunita, komplex proteinů produkovaných játry, tkáňovými/cirkulujícími makrofágy, epitelii GIT a genitourinálního traktu)

Aktivace: klasicky (Ag/Ig)

lektinovou cestou (při 1. setkání s infekcí, bez Ig, spuštění vazbou lektinu na infekční agens)

alternativně (nezávisle na Ig a na vazbě na povrchové struktury infekčního agens)

Funkce: opsonizace (navázání opsoninů na Ag, umožnění fagocytózy), chemotaxe, lýza buňky

Makrofágy/monocyty

- Mononukleární fagocytární systém (cirkulující/tkáňové makrofágy)
- Fagocytóza (lysosomální granula)

Neutrofilní leukocyty (polymorfonukleáry)

- Produkce adhezních receptorů (indukce chemokiny, lymfokiny, složkami komplementu)
- Fagocytóza

ADCC (antibody dependent cell-mediated cytotoxicity)

- Schopnost NK buněk lyzovat cílovou buňku s navázanou IgG

Natural killers (NK)

- Nespecificky aktivovány
- Minimální specificita, nemají paměť
- Zabití infikované buňky, nádorové buňky

Imunodeficiencie

Serious, persistent, unusual or recurrent infection („SPUR“)

Primární a sekundární

Nedostatečná tvorba protilátek

(bakteriální infekce respiračního traktu)

Defekt buněčné imunity

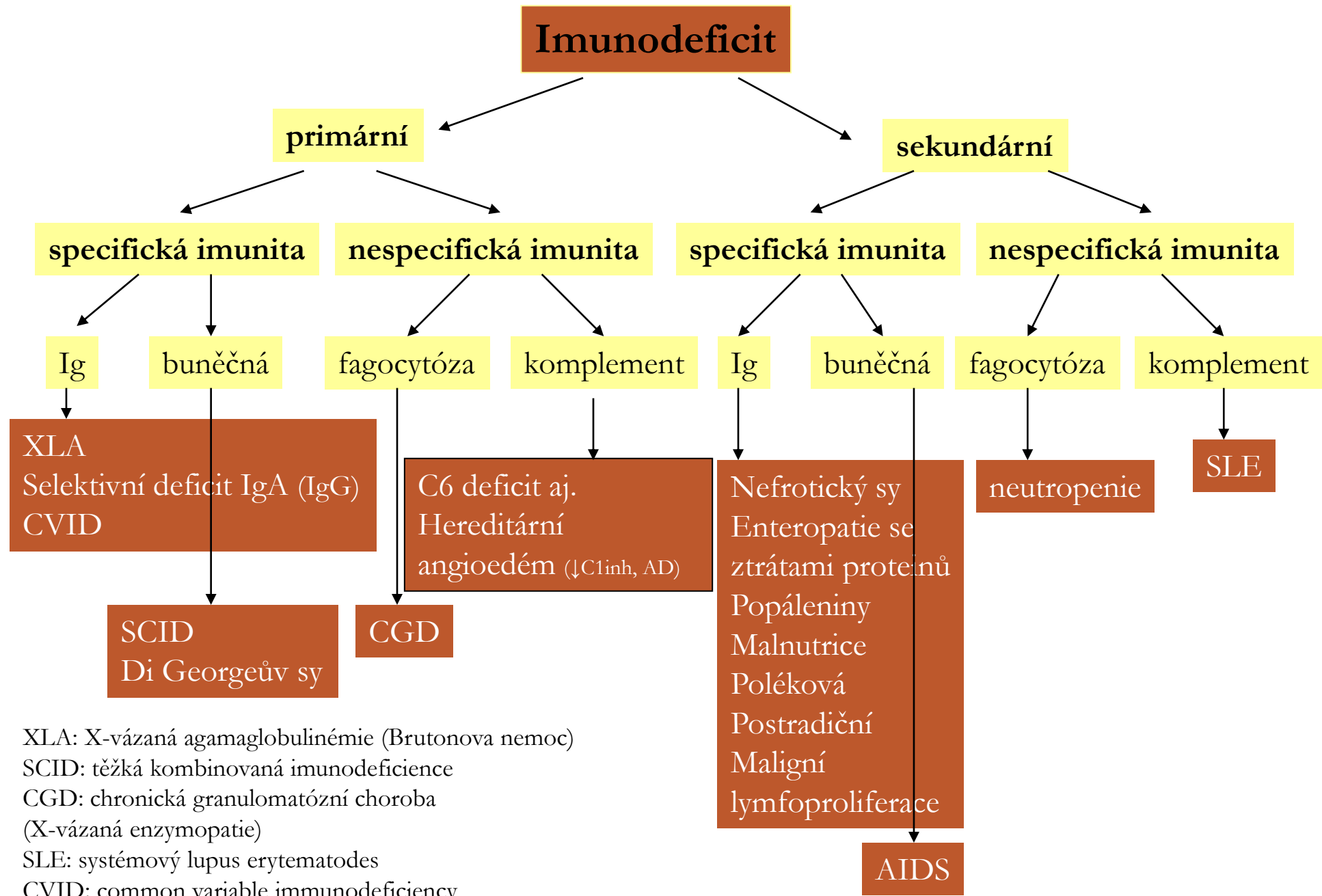
(virové, mykotické a oportunní infekce)

Defekt fagocytózy

Deficit komponent komplementu

Infekce u imunodeficitů

imunita	specifická		nespecifická	
	protilátková	buněčná	komplement	fagocytóza
agens	pyogenní bakterie Stafylokok Pneumokok Hemofilus inf.	viry CMV Herpes zoster Papilomy Spalničky	pyogenní bakterie	bakterie Stafylokok Gram-
	Viry Enteroviry: ECHO polio	plísně Candida alb. Aspergillus Pneumocystis	Neisserie	plísně Candida alb. Aspergillus
		bakterie Mykobakteria Listeria		
		protozoa Cryptosporidium		

XLA: X-vázaná agamaglobulinémie (Brutonova nemoc)
 SCID: těžká kombinovaná imunodeficiencie
 CGD: chronická granulomatózní choroba (X-vázaná enzymopatie)
 SLE: systémový lupus erytematodes
 CVID: common variable immunodeficiency

Selektivní deficit IgA – klinické asociace

Rekurentní infekce

Autoimunní choroby

- Revmatoidní artritida (revmatoidní faktor)
- Systémový lupus erythematoses (antinukleární protilátky)
- Céliakie (TG, EMA, ARA)

Alergie

AIDS (acquired immune deficiency syndrome)

HIV typ 1 a 2 (retrovirus); 1981; 2007: 33 milionů HIV+; 2,7 milionů nově nakažených (z toho 1,7 milionů v subsaharské Africe, 40 % žen a lidí mezi 5-24 lety)

Cesty nákazy: sexuální styk, krví, spermatem, transplantovanými orgány, vertikální přenos z matky na dítě, kojení

CD4+ T lymfocty

Stádia HIV infekce:

- **Akutní retrovirový syndrom** (glandular fever-like illness)
- **Bezpříznakové stádium**
- **Perzistující generalizovaná lymfadenopatie, časně symptomatické stádium** (moučnivka, opary, průjmy, ztráta váhy, noční pocení,...)
- **AIDS, pozdní symptomatické stádium (oportunní infekce a nádory:** pneumocytová pneumonie, CMV, herpetické infekce, cerebrální toxoplazmóza, atypické mykobakteriózy, systémové mykotické infekce, cryptokokózy, parazitární infekce GIT,...., Kaposiho sarkom (HHV typ 8), non-Hodgkinovy lymfomy (EBV))

Hypersenzitivní reakce (alergie)

Typ I: anafylaktický

(vazba IgE na žírné buňky a bazofily)

Typ II: cytotoxický

(komplexy protilátek s Ag vázanými na buňky – aktivace komplementu a zničení buňky)

Typ III: imunokomplexový

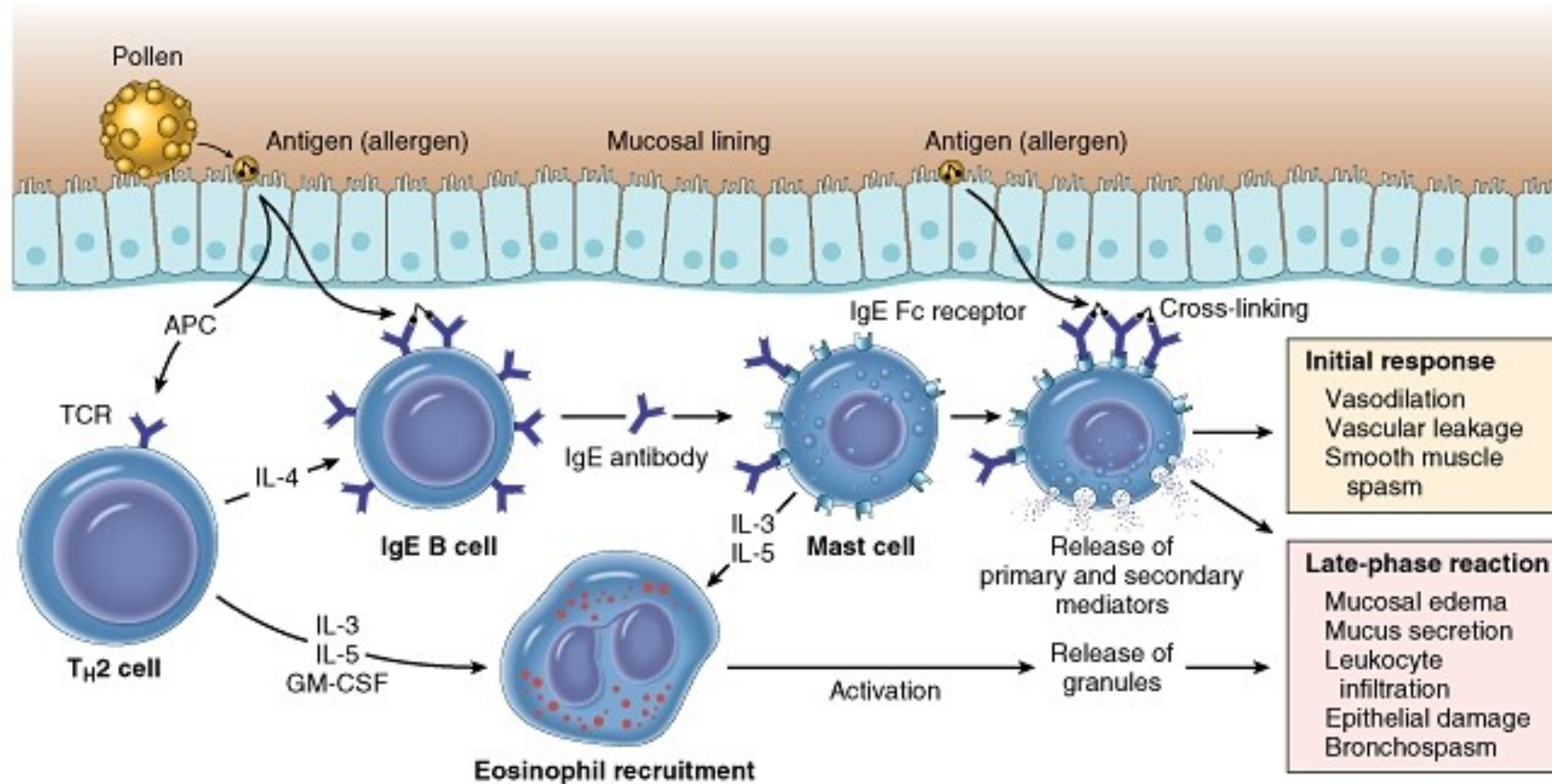
(depozice imunokomplexů ve tkáni (kůže, klouby, ledviny) – aktivace komplementu)

(I-III zprostředkované protilátkami)

Typ IV: oddálený typ hypersenzitivity/T lymfocyty zprostředkovaný typ hypersenzitivity

(IV zprostředkovaná buňkami)

Alergická reakce typu I

Copyright © 2002, Elsevier Science (USA). All rights reserved.

APC, antigen- presenting cell; GM- CSF, granulocyte- macrophage colony-stimulating factor; TCR, T-cell receptor; TH2 cell, CD4+ helper T cell.

Mediátory alergické reakce typu I

Preformované (rychle působící):

Histamin

Chemokiny

Kalikrein-kininový systém

Nově syntetizované:

Prostaglandiny

Leukotrieny

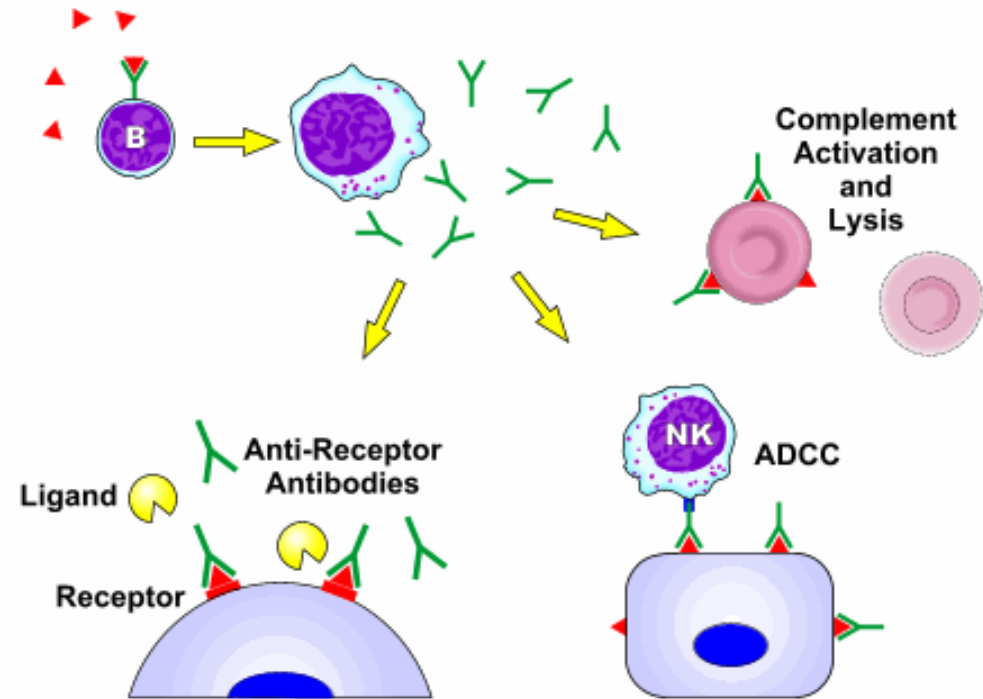
Atopie: tendence k anafylaktické reakci na genetickém podkladě bez předchozí senzibilizace

Příklady anafylaktických reakcí:

- lokálně:* senná rýma, astma bronchiale, urtikaria, atopický ekzém, ...
- systémově:* anafylaktický šok, Quinkeho edém

Alergická reakce I. typu se nevyskytuje u autoimunitních chorob!

Alergická reakce typu II

Reakce závislá na komplementu/aktivace komplementu a lýza

(transfúze inkompatibilní krve, erythroblastosis fetalis...AI hemolytická anémie, ITP, polékové reakce, Goodpastureův (pulmorenální) syndrom, revmatická horečka)

Reakce závislá na protilátkách a zprostředkovaná buňkami

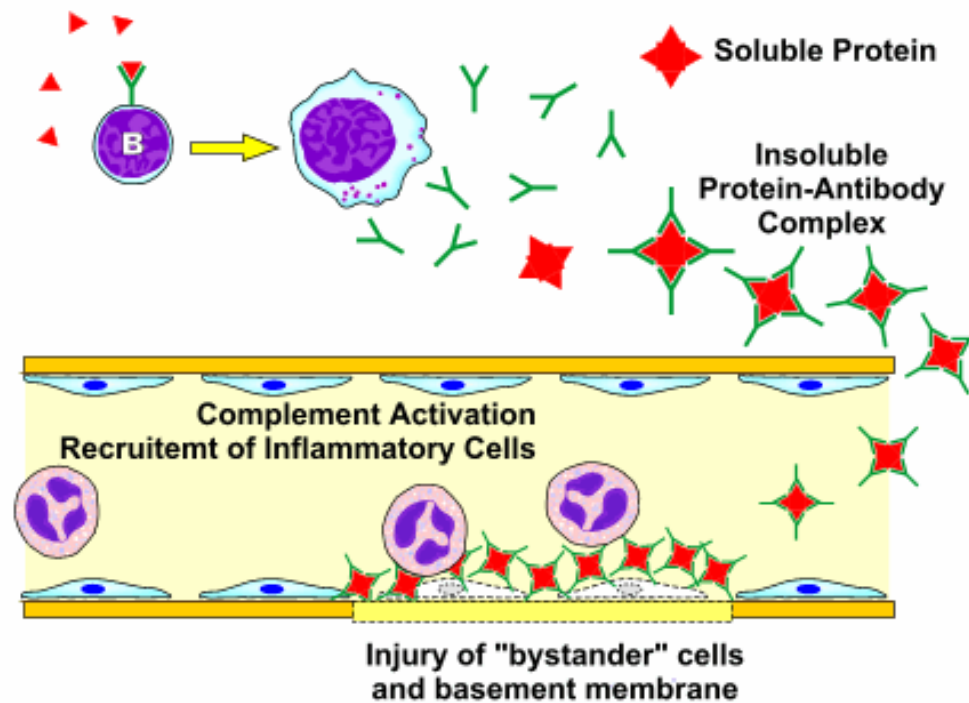
(Antibody dependent cell-mediated cytotoxicity (ADCC))

(Hashimotova tyreoiditida)

Porucha fce bb závislá na protilátkách/protilátky proti receptorům

(myastenia gravis, Graves-Basedowova choroba,...)

Alergická reakce typu III

Sérová nemoc

Glomerulonefritida

SLE

Revmatoidní artritida

Polyarteritis nodosa

Farmářská plíce

Arthusův fenomén

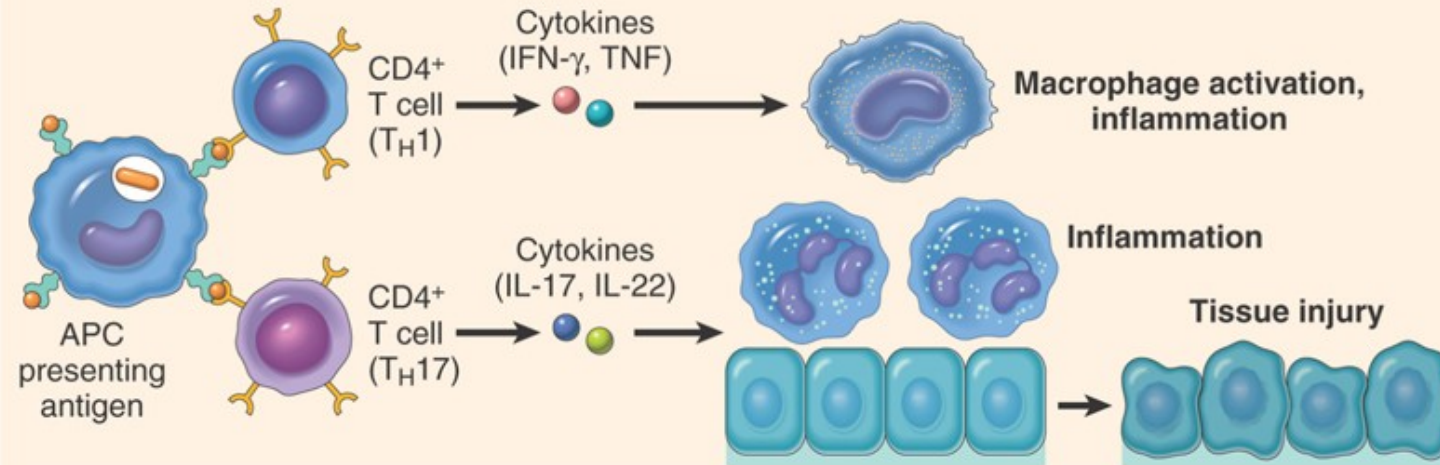
Tvorba imunokomplexů:

- Antigeny exogenní (proteiny (sérové), bakterie, viry, paraziti...)
- Antigeny endogenní (jaderné Ag, Ig, nádorové Ag,...)

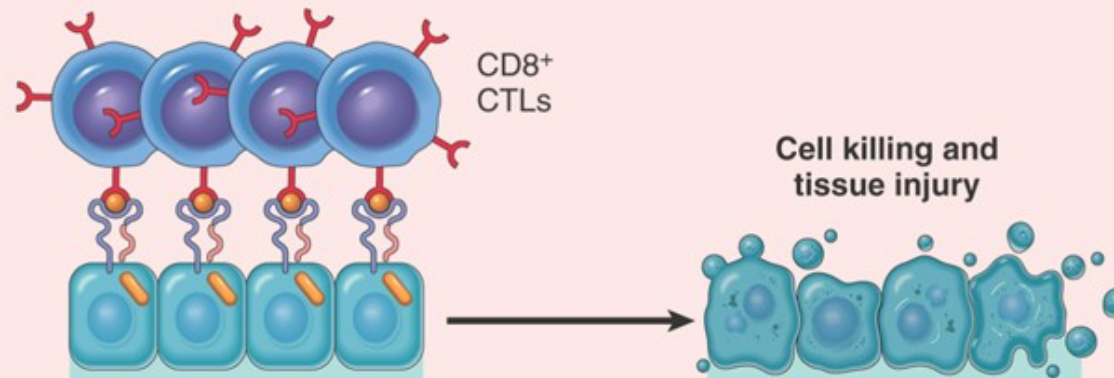
- Imunokomplexy v ledvinách, na endotelu, v synoviích
- Glomerulonefritidy, vaskulitidy, artritidy

Alergická reakce typu IV

A. Delayed-type hypersensitivity and immune inflammation

B. T cell-mediated cytotoxicity

Alergická reakce typu IV

Cytokiny zprostředkovaný zánět:

Oddálený typ hypersenzitivity/zprostředkovaný CD4+ T lymfocyty aktivující makrofágy

(tuberkulinová reakce, kontaktní dermatitida, chronické granulomatózní reakce (tbc, lepra, syfilis, sarkoidóza,...))

Přímá buněčná cytotoxicita zprostředkovaná CD8+ lymfocyty

T-lymfocyty zprostředkovaný typ hypersenzitivity/lýza buněk CD8+ cytotoxickými T lymfocyty a NK

(rejekce při transplantaci, protinádorová imunita...)

Autoimunní choroby.

- Imunitní odpověď proti vlastním antigenům; porucha tolerance vůči vlastním antigenům
- Genetická predispozice (genetické polymorfismy, HLA alely (př. HLA-B27),...)* + environmentální faktory
- Následek: poškození tkáně nebo porucha funkce
- Orgánově-specifické (endokrinní orgány)
- Orgánově nespecifické (autoantigeny v celém organismu)
- Častější postižení žen

* raritně monogenetická onemocnění s rozvojem fulminantní autoimunity

Antigen	Onemocnění
<p>Hormonální receptory:</p> <p>TSH receptor</p> <p>Inzulínový receptor</p>	<p>Hyper (m. Graves-Basedow) nebo hypotyreóza</p> <p>Hyper nebo hypoglykémie</p>
<p>Receptory pro neurotransmitery:</p> <p>Acetylcholinový receptor</p>	<p>Myastenia gravis</p>
<p>Adhezní molekuly:</p> <p>Epidermální adhezní molekuly</p>	<p>Puchýřnatá kožní onemocnění (Pemphigus vulgaris)</p>
<p>Proteiny plazmy, fosfolipidy buněčných membrán:</p> <p>Faktor VIII</p> <p>Beta-2 glykoprotein a jiné antikoagulační proteiny</p>	<p>Získaná hemofilie</p> <p>Antifosfolipidový syndrom</p>
<p>Jiné povrchové antigeny:</p> <p>Červené krvinky</p>	<p>Hemolytická anémie</p>
<p>Krevní destičky</p>	<p>Trombocytopenická purpura</p>

Antigen	Onemocnění
<p>Intracelulární enzymy</p> <p>Tyreoperoxidáza</p> <p>21-hydroxyláza steroidů</p> <p>Glutamát dekarboxyláza (beta-buňky endokrinního pankreatu)</p> <p>Lysozomální enzymy</p> <p>Mitochondriální enzymy (pyruvát dehydrogenáza)</p> <p>Ag cytoplazmy neutrofilů (ANCA):</p> <p>pANCA</p> <p>cANCA</p>	<p>Thyreoiditida (Hashimotova, hypotyreóza)</p> <p>Hypokortisolismus (Addisonova nemoc)</p> <p>Autoimunní diabetes mellitus</p> <p>Systémová vaskulitida</p> <p>Primární biliární cirhóza</p> <p>Mikroskopická polyangiitida, eosinofilní granulomatózou s polyangiitidou (Churg-Straussův sy), primární sklerozující cholangitida, polyarteritis nodosa, ulcerózní kolitida</p> <p>Granulomatózou s polyangiitidou (Wegenerova granulomatóza)</p>
<p>Intracelulární molekuly (transkripční, translační)</p> <p>dsDNA</p> <p>Histony</p> <p>Topoizomeráza I</p> <p>Amino-acyl t-RNA syntáza</p> <p>Centromerické proteiny</p>	<p>Systémový lupus eritematodes (SLE)</p> <p>SLE</p> <p>Difúzní sklerodermie</p> <p>Polymyositida</p> <p>Sklerodermie (systémová nebo lokalizovaná)</p>

+ onemocnění s předpokládaných autoimunním podkladem:

- sclerosis multiplex
- revmatoidní artritida
- atrofická gastritida
- insulin dependentní diabetes mellitus (typ I)
- ankylozující spondylitida
- některé typy glomerulonefritid
- IBD

Autoprotilátky zodpovědné za patogenezi onemocnění (např. proti acetylcholinovému receptoru u myastenia gravis)

Autoprotilátky diagnostickým markerem, ale nepatogenní (anti-mitochondriální u primární biliární cirhózy)

Orgánově specifická autoimunní onemocnění

(obvykle postižení 1 či více endokrinních orgánů)

Orgánově nespecifická/systémová autoimunní onemocnění

(vlastní antigeny v celém organismu – obvykle intracelulární transkripční a translační molekuly)

Porušení tolerance

Porušení imunologické tolerance

- zdravý imunitní systém tolerantní vůči vlastní Ag;
- autoimunitní odpověď na vlastní Ag podobná imunitní odpovědi na cizorodé Ag
(stejně buněčné typy, poškození tkáně...))

Molekulární mimikry

- antigenní podobnost proteinů vlastní tkáně a některých mikrobiálních struktur – zkřížená reaktivita

Mikrobiální antigen	Podobný Ag vlastní	Onemocnění
M protein streptokoku A	Ag myokardiální	Revmatická horečka
Bakteriální heat-shock protein	Vlastní heat-shock protein	Vztah k řadě AI nemocí
Jaderný protein Coxackie B4	Glutamátdekarboxyláza buněk endokrinního pankreatu	Inzulín dependentní diabetes mellitus
Glykoproteiny Campylobacter jejuni	S myelinem asoc. gangliosidy a glykolipidy	Guillain-Barre syndrom - polyradikuloneuritida

Etiologie autoimunních onemocnění

Genetické faktory

Faktory prostředí

Hormonální

(estrogeny – postižení žen)

Infekce

(molekulární mimikry, upregulace ko-stimulačních molekul, ...)

Léky

(léky indukovaná autoimunita, v.s. geneticky determinovaná: př. penicilaminem indukovaná myastenia gravis u HLA-DR2+, resp. nefritis u DR3+; léky indukovaný SLE; autoimunní thyreoiditidy indukované interferonem-alfa)

UV záření

(modifikace vlastních Ag - autoimunní záněty kůže, SLE)

Nejčastější asociace HLA a autoimunních onemocnění

HLA	onemocnění	Relativní riziko
B27	Ankylozující spondylitida	85
	Reiterův syndrom	37
DR2	Goodpastureův syndrom	16
DR3	„Sicca“ syndrom	10
	Addisonova nemoc	9
	Hashimotova thyreoiditida	3
	Myastenia gravis	3
DR4	Insulin dependentní DM	6

Mechanismus tkáňového poškození:

- Zprostředkovaný protilátkami, imunokomplexový
- Zprostředkovaný T buňkami (CD4+ T lymfocyty, makrofágy, CD8+ T lymfocyty)
- Kombinace obou mechanismů

Léčba autoimunních onemocnění:

- Náhrada funkce postiženého orgánu (hormonální substituce u autoimunních endokrinopatií)
- Imunosupresivní léčba

Děkuji za pozornost....

